

heden dien stig maakte voor de kliniek. De vele moeilijkheden, die hij hierbij ontmoette, heeft hij met grooten ernst, onpartijdigheid en nauwgezet pogen op te lossen, terwijl de in zeer goede taal geschreven dissertatie blijk geeft, dat hij geen moeite of arbeid schuwde, wanneer het gold, mogelijke strijdpunten tot beslissing te brengen. Hij bracht meer dan hij beloofde.

Het zou Ref. tot dankbaarheid stemmen, wanneer de flinke opruiming, die Schrijver onder die bacteriën hield, welke door hem voor identiek met coli-bacillen worden verklaard, definitief mocht blijken.

J. A. WIJNHOF.

---

J. W. BALLANTYNE, *The diseases and deformities of the foetus. An attempt towards a system of antenatal pathology.* Volume II. *Congenital diseases of the subcutaneous tissue and skin.* Edinburgh 1895. 263 pag.

Dit tweede deel behandelt in hoofdzaak het sclereem en de ichthyosis, benevens eenige minder bekende en zeldzame huidaandoeningen. Dezelfde zorg en uitvoerigheid, die in het eerste deel werd gevonden bij de beschrijving van den foetalen hydrops en het oedema foetus vindt men hier terug. Daarenboven is het boekje duidelijk geschreven, en komt mij de critische behandeling — voorzoover ik dat beoordeelen kan — goed voor. Doch ik vrees, dat BALLANTYNE zijn taak te breed gaat opvatten. Hij wijst daarop zelf in zijn voorrede en meent, dat — zelfs als hij zijn onderwerp niet zou kunnen afwerken — een goed stuk beter zal zijn, dan een oppervlakkig geheel. Toch zou het jammer zijn, als hij door uitvoerigheid de zaak bedierf. Dit deeltje bevat reeds 10 pagina's addenda, grootendeels bestaande uit literatuur-opgaven en casuïstiek, ter aanvulling van reeds afgeschreven hoofdstukken. Als dat zoo doorgaat, zullen de volgende deelen — en die zullen vele zijn — onleesbaar en zijn boek onbruikbaar worden. Dat zou — het onderwerp in aanmerking genomen — zeer jammer zijn. Laten wij hopen, dat hij het juiste midden zal weten te houden tusschen oppervlakkigheid en de neiging om niets onvermeld te laten.

Ook is het te betreuren, dat de prijs van dit deeltje met weinig illustraties zoo hoog is (10/ 6).

Leiden, Sept. 1895.

Dr. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM.

---

## PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

Berlijn, October 1895.

*Amice Gérant!*

Volgens belofte, de vorige week gedaan, schrijf ik U iets over den spraakcursus van Dr. GUTZMANN. Collega SCHUTTER uit Groningen had mij op dezen

cursus opmerkelijk gemaakt, en met hem en den Groninger neuroloog Dr. WIERSMA volgen wij deze vier weken, bij afwezigheid van andere liefhebbers, een dagelijksch privatissimum over spraakgebreken. Bij ons te lande hoort men op dit gebied al bijzonder weinig; ten minste weinig wetenschappelijks. Wel wordt in onze doofstommengestichten uitstekend onderwijs gegeven in het aflezen van den mond en in de mondspraak, maar in deze inrichtingen worden natuurlijk geen andere spraakgebreken behandeld dan doofstomheid. Verder is mij slechts bekend een privaat-instituut te Amsterdam, waar de methode van onderwijs het „uitsluitend eigendom” was van den Directeur. Ongetwijfeld zal dit ten goede zijn veranderd, sedert een vereeniging van wetenschappelijke mannen zich het lot onzer spraakgebrekkigen heeft aangetrokken. Pro memorie vermeld ik ten slotte de talrijke dames, die, met of zonder geneeskundig advies, heeschheid door methodische oefeningen trachten te genezen, en die de stem „van de keel in den mond „brengen”. Ik ben overtuigd, dat een schoone toekomst is weggelegd voor den wetenschappelijken arts, die zich ten onzent aan de studie en de praktijk der spraakgebreken zou willen wijden.

Ook in Duitschland was tot vóór een tiental jaren deze praktijk in handen van geheimkunstenaars; totdat de beide Heeren GUTZMANN, vader en zoon, met hun op physiologischen grondslag staande methode voor den dag kwamen. De Heer GUTZMANN SR. is eerste onderwijzer aan het stedelijk doofstommen-instituut alhier, en ongetwijfeld een zeer begaafd docent en paedagoog. Wij woonden zijn lessen bij en waren verbaasd over de bij zijn doofstomme leerlingen verkregen resultaten. Dank zij zijn welwillendheid namen wij vóór eenige dagen deel aan het *Stiftungsfest* van den doofstommen—*Turnverein Friedrich*. Daar hoorden wij van den doofstommen Voorzitter een uitstekend verstaanbare welkomstrede. Een pantomime bereidde natuurlijk aan doofstomme acteurs en toeschouwers weinig moeilijkheden. Interessant was echter de aandacht en blijkbare instemming, waarmede zij de feestrede volgden van den Heer GUTZMANN SR., hun Eere-Voorzitter. Ook andere voordrachten en voorstellingen kwamen op het programma voor; terwijl een bal dit doofstommenfeest besloot.

De spraakmethode van GUTZMANN SR. is met behulp van zijn zoon, Dr. H. GUTZMANN, verder ontwikkeld. De laatste heeft al wat van spraak-physiologie en -pathologie bekend was experimenteel en klinisch gecontrôleerd en in menig opzicht uitgebreid. Zijn cursus bestaat uit voorlezingen over de physiologie der spraak, en over het wezen der meest voorkomende storingen: stotteren, verschillende soorten van stamelen, de spraak bij gehemelte-defecten enz. Daarbij toont hij aan patiënten de methode der spraakoefeningen en laat dan door ons deze oefeningen bij patiënten maken. Wie zich voor de zaak interesseert kan ik het volgen van zulk een cursus ten zeerste aanraden. Hij vindt verder in Dr. GUTZMANN's *Vorlesungen* een uitvoerige handleiding, en in de *Monatschrift für die gesammte Sprachheilkunde* der beide Heeren GUTZMANN een goed geredigeerd vakblad.

Bijzonder heeft ons geïnteresseerd de mededeeling van Dr. GUTZMANN, dat ook bij aphasici en met name ook niet zelden bij idioten door systematische spraakoefeningen zeer bevredigende resultaten kunnen worden verkregen.

Om ons deze te toonen nam hij ons mede naar de idioten inrichting te Dalldorf, een uurtje buiten Berlijn. Deze inrichting is een onderdeel van het groote stedelijke krankzinnigengesticht. Zij staat onder opzicht van een „Erziehungs-inspector”, den Heer PIPER, naast wien een aantal onderwijzers en onderwijzeressen werkzaam zijn. De inrichting werd in 1881 met 11 jongens en 11 meisjes geopend. Thans bedraagt het aantal kweekelingen 220. Het is mij geheel onbekend, of ook in ons land dergelijke inrichtingen bestaan. Dit kan ik echter op grond van ons bezoek wel verklaren, dat zij een ware zegen zijn. Hier wordt met geduld en toewijding onvermoeid gewerkt, om aan deze grijnzende, onzinnig lachende, en schijnbaar voor elke ontwikkeling onvatbare wezentjes, intellectueel en maatschappelijk een opvoeding te geven. Hier niet meer het eenvoudige opbergen van nuttelooze individuen, maar het systematisch en zorgvuldig aankweeken van elk spootje intellect. Het is waar, een deel van hen blijkt voor geen ontwikkeling hogenoemd vatbaar te zijn, en verhuist later voor altoos naar het bijliggende krankzinnigengesticht. Maar zij vormen de minderheid. De meerderheid is wel degelijk „*bildungsfähig*”. Zij worden door onderwijs en opvoeding zóó ver gebracht, dat zij later tot maatschappelijken arbeid in staat zijn.

Het onderwijs omvat den godsdienst, lezen, schrijven, rekenen, zingen, gymnastiek, teekenen, aardrijkskunde, geschiedenis en als afzonderlijk vak ook het aanschouwelijk onderwijs. Huis en tuinwerk wordt niet vergeten. De jongens worden gevormd tot schoen- en kleermaker, boekbinder, matten- vlechter; de meisjes in huisarbeid en handwerken opgeleid. Wij woonden verschillende lessen bij, bewonderden het keurig schrift en de handwerken der leerlingen, zagen hen dapper marcheeren in de gymnastiekzaal en waren verrast door de discipline en betrekkelijke orde, die in de verschillende lokalen heerschte.

De Heer PIPER nu is op den inval gekomen, bij zijn talrijke discipelen, die spraakstoornissen vertoonen, deze methodisch onderhanden te nemen, en heeft daarmede, gelijk wij vernamen, dikwerf succes. Hij heeft zich bij GUTZMANN diens methode van spraakonderricht eigen gemaakt, en bij zijn leerlingen toegepast, met die modificaties, welke hun uiterst geringe begripsvermogen noodzakelijk maakt. Vooral bij de stommen worden niet zelden zeer goede resultaten verkregen, beter dan bij de stamelende idioten. In enkele gevallen brengt reeds de omgang met de sprekende kinderen, het geheele leven in de inrichting en het onderwijs de stommen tot spreken. In het algemeen echter is een systematisch spreek-onderwijs noodig. Gelukt het, een idioot kind het spreken te leeren, dan is dit daardoor oneindig meer bruikbaar in de maatschappij. Een der discipelen, die in de inrichting boekbinden had geleerd, maar voor wien bij zijn baas later toch altijd door de inrichting kostgeld moest worden betaald, zou, naar de baas verzekerde, geheel zonder kostgeld bij hem kunnen blijven, zoo hij slechts spreken en dus boodschappen verrichten kon.

En hiermede, waarde Gérant, basta. Ik heb misschien te veel van het geduld uwer lezers gevergd.

t. t.

H. BURGER.